

NORMATYWNA OCHRONA RODZICIELSTWA I JEJ DEZAKCEPTACJA WŚRÓD MŁODZIEŻY-WYZWANIEM DLA NAUCZYCIELI NATURALNEGO PLANOWANIA RODZINY

Uznanie czegoś za wartość łączy się z przyjęciem chroniących ją norm. Wartości takie jak: godność człowieka, życie, miłość, małżeństwo, rodzina chronione są przez uniwersalne normy moralne. Mimo obiektywnego charakteru tychże norm zdarza się, iż są one subiektywnie odrzucane. Na postawę jednostki wobec wartości i norm wpływają przekazy medialne, lansowana moda, edukacja i wychowanie. Obawy dotyczące odrzucenia - istotnych zarówno z indywidualnego, jak i społecznego punktu widzenia, norm moralnych regulujących zachowania prokreacyjne - skłaniają do podejmowania badań w tej dziedzinie. Analiza otrzymanych wyników może stać się podstawą praktycznych wskazań mających na celu poprawę zdiagnozowanych nieprawidłowości.

Moralne podstawy prokreacji

Jednym z zadań wspólnoty małżeńskiej jest „przyjąć i po katolicku wychować potomstwo, jakim Bóg [dane małżeństwo] obdarzył”¹. Miłość małżeńska jest płodna poprzez to, że „nie wyczerpuje się we wspólnocie małżonków, ale zmierza również ku swemu przedłużeniu i wzbudzeniu nowego życia” (HV 9). Małżonkowie mający udział w stwórczej mocy Boga (Rdz 1, 27 – 28) są zobowiązani do podejmowania zadań płynących z rodzicielstwa w sposób odpowiedzialny. Wiąże się to z:

- 1) poznaniem i poszanowaniem biologicznych praw kierujących funkcją przekazywania życia
- 2) umiejętnością opanowywania wrodzonych popędów i namiętności przez rozum i wolę sprzyjającą kierowaniu zachowaniem seksualnym

---

* **Dr Urszula Dudziak** – psycholog, teolog, doradca życia rodzinnego, ministerialny rzeczoznawca podręczników wychowania do życia w rodzinie, członek Krajowego Zespołu Promocji Naturalnego Planowania Rodziny. Pracuje w Instytucie Nauk o Rodzinie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, wykłada również w Instytucie Formacji Pastoralno-Liturgicznej KUL. Prowadzi kursy przedmałżeńskie. Opublikowała 10 książek oraz wiele artykułów z zakresu wychowania do miłości, psychoprofilaktyki społecznej i rodzinnej. Za profilaktykę palenia tytoniu i troskę o zdrowie rodzin otrzymała Złotą Honorową Odznakę Fundacji „Promocja Zdrowia” (2006), a także Nagrodę „Białego Kruka” (2006). W 2007 r. dostała Medal IV Światowego Kongresu Rodziny. Jedną z książek jej autorstwa wydanych w 2009 r. jest: *Życie-Rodzina-Wychowanie* (Warszawa Wydawnictwo Sióstr Loretanek).

¹ Obrzędy sakramentu małżeństwa. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Katowice 2006 s. 29.

- 3) podejmowaniem decyzji o czasie poczęcia dziecka i liczbie dzieci w rodzinie z uwzględnieniem warunków fizycznych, psychicznych, ekonomicznych i społecznych
- 4) dostosowaniem swego postępowania do planu Boga – Stwórcy (HV 10).

Stosunki seksualne w małżeństwie „nie przestają być moralnie poprawne, nawet gdyby przewidywano, że z przyczyn zupełnie niezależnych od woli małżonków będą niepłodne, ponieważ nie tracą swojego przeznaczenia do wyrażania i umacniania zespolenia małżonków” (HV 11). Oprócz, spowodowanej różnorodnymi przyczynami chorobowymi całkowitej niezdolności poczęcia dziecka u niektórych małżeństw, istnieją również fizjologiczne okresy niepłodności w cyklu, w których podjęcie współżycia nie może doprowadzić do poczęcia. Rozpoznawanie własnej płodności i dostosowanie zachowań seksualnych do zamierzeń prokreacyjnych jest właściwe i moralnie dopuszczalne. Czym innym jednak jest antykoncepcja, która przy użyciu określonych zabiegów lub środków przeciwdziała poczęciu i płodności człowieka. Nauczycielski Urząd Kościoła nakazuje „odrzuć wszelkie działanie, które bądź to w przewidywaniu zbliżenia małżeńskiego, bądź podczas jego spełniania, czy rozwoju jego naturalnych skutków – miałoby za cel uniemożliwienie poczęcia lub prowadziło do tego” (HV 14). Stosunek małżeński z rozmysłem ubezpłodniony jest moralnie zły.² Moralne zło antykoncepcji polega na rozerwaniu związku pomiędzy jednoczącym a prokreacyjnym sensem aktu małżeńskiego.³ „Jeśli małżonkowie poprzez ingerencję antykoncepcyjną pozbawiają swoje pożycie znaczenia prokreacyjnego, okaleczają tym samym znaczenie jednoczące tego aktu.”⁴ Antykoncepcja to wykroczenie przeciwko przekazywaniu życia. Jest czynem wewnątrznie i „nieodwracalnie” złym, złym samym z siebie i samym w sobie. Tego zła ani dobra intencja, ani szczególne okoliczności nie mogą usunąć (VS 80 . 81). To właśnie stanowi istotę argumentacji moralnej przeciwko antykoncepcji. Stosowanie antykoncepcji spotyka się z potępieniem w encyklice Piusa XI *Casti connubii* (1930)⁵, encyklice Pawła VI *Humanae vitae* (1968)⁶, na Synodzie Biskupów w 1980 i posynodalnej adhortacji Jana Pawła II *Familiaris consortio*⁷, encyklikach

---

² Tamże.

³ K. Krajewski. Antykoncepcja – dlaczego nie? W: Bezdroża antykoncepcji Red. A. Katolo. „Gaudium”. Lublin 2001 s. 29.

⁴ J. Troska. Moralność życia płciowego, małżeńskiego i rodzinnego. Poznań. 1998. Papieski Wydział Teologiczny s. 81.

⁵ Pius XI. *Casti connubii* o małżeństwie chrześcijańskim 31 XII 1930 AAS 22 (1930) s. 541 – 565; tłum. z j. łac. Ks. Bp. S. Okoniewski. Kraków 1931; oraz ks. S. Bełch. Londyn 1962.

⁶ Paweł VI. *Humanae vitae* o zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego, 25 VII 1968, AAS 60 (1968) s. 257-299, tekst polski „Notificationes e Curia Principalis Metropolitanae cracoviensis ad Universum Venerabilem Clerum tam Saecularem quam Regularem” Kraków 1969 nr 1-4 s. 71 – 104.

⁷ Jan Paweł II. *Familiaris consortio* o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym. 22XI 1981. AAS 74 (1982). s. 81 – 192; tekst polski: Drukarnia Watykańska „Polyglotta” 1981.

Jana Pawła II *Veritatis splendor* (1993)⁸ i *Evangelium vitae* (1995)⁹. Norma o nierozdzielności jednoczącego i rodzicielskiego wymiaru seksualności człowieka „należy do tego obszaru zagadnień – wiary i moralności – którego formułowanie i autentyczna interpretacja należy do Magisterium Kościoła (HV 46; FC 33) ... Jest ona prawem moralnym, ukierunkowanym na kierowanie postawą, jaką małżonkowie winni przyjąć w swej relacji małżeńskiej. Normę tę należy przyjąć jako prawdziwą i niezmienną”.¹⁰ Zarówno antykoncepcja uwypuklająca aspekt seksualności bez prokreacji, jak i zapłodnienie *in vitro* koncentrujące się na aspekcie prokreacji bez seksualności są moralnie niedopuszczalne.¹¹

Zasadność nauki Kościoła w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego uwidaczniają poważne następstwa sztucznej kontroli urodzeń. Encyklika *Humanae vitae* przedstawia ich listę, wskazując na:

- 1) sprzyjanie niewierności małżeńskiej i ogólnemu upadkowi obyczajów
- 2) utrudnianie młodym, podatnym na wpływy namiętności ludziom, zachowania prawa moralnego poprzez stwarzanie udogodnień sprzyjających jego łamaniu
- 3) utratę szacunku dla kobiet, lekceważenie ich psychofizycznej równowagi oraz sprowadzenie do roli narzędzia w zaspokajaniu egoistycznej żądzy mężczyzn, brak miłości, odpowiedzialności i współdziałania
- 4) niebezpieczeństwo ingerencji władzy państwowej w najbardziej osobiste i intymne sprawy małżonków poprzez propagowanie metod antykoncepcji dla realizacji określonej polityki społecznej (HV 17).

Jan Paweł II zauważa, że „ściska więź łącząca na płaszczyźnie mentalności praktykę antykoncepcji z przerywaniem ciąży staje się coraz bardziej oczywista (...) W bardzo wielu przypadkach korzenie tych praktyk tkwią w hedonistycznej i nieodpowiedzialnej postawie wobec życia płciowego i oparte są na egoistycznej koncepcji wolności, która widzi w prokreacji przeszkodę do pełnego rozwoju osobowości” (EV 13). Ujawniająca się w antykoncepcji postawa antynatalistyczna sprzyja w przypadku nieoczekiwanego poczęcia dziecka podjęciu decyzji o przerwaniu ciąży.

---

⁸ Jan Paweł II. *Veritatis splendor* o niektórych podstawowych problemach nauczania moralnego Kościoła, 6 VIII 1993, AAS 85 (1993). s. 1133 – 1228; tekst polski: Drukarnia Watykańska „Polyglotta” 1993.

⁹ Jan Paweł II. *Evangelium vitae* o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego 25 III 1995. Libreria Editrice Vaticana 1995.

¹⁰ A. Sarmiento. Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny. Wydawnictwo „M” Kraków 2002 s. 368.

¹¹ Kongregacja ds. Nauki Wiary. Instrukcja o szacunku dla rodzącego się życia ludzkiego i godności jego przekazywania *Donum vitae*. Odpowiedź na niektóre aktualne zagadnienia. 22 II 1987. AAS 80 (1988) s. 70-102; „L'Osservatore Romano”, Citta del Vaticano – wydanie polskie – 1987 nr3.

Stosowanie antykoncepcji jest sprzeczne z przykazaniem miłości, wypacza istotę aktu małżeńskiego, stawia prymat zmysłowego pożądania nad miłością, zaburza więzi małżeńskie, prowadzi do manipulacji i upokorzenia kobiety, sprzyja rozwiązłości i szerzeniu się chorób przenoszonych drogą płciową, szkodzi fizycznemu, psychicznemu i duchowemu zdrowiu człowieka.¹² Osoby stosujące antykoncepcję nie znają własnej fizjologii płodności, całkowicie zdają się na zdobyte środki antykoncepcyjne, uzależniają się od nich, ponoszą koszty związane z ich nabywaniem, nie są w stanie realizować pożycia intymnego bez udziału osób z zewnątrz (producenta i sprzedawcy środków antykoncepcyjnych, farmaceuty i ginekologa). Ich postawa wobec dziecka bywa pejoratywna gdy unikają i lękają się jego poczęcia, traktują je jako niechcianego intruza i „wpadkę”, ponoszą ryzyko poczęcia dziecka z defektami. Antykoncepcja powoduje uleganie popędom, zmniejsza odpowiedzialność, sprzyja postawie egoistycznej i konsumpcyjnej, rywalizacji małżonków we wzajemnym szkodzeniu, lękowemu nastawieniu do współżycia utrudniającemu pełne przeżycie kontaktu, osłabieniu libido. Jej stosowanie ujawnia brak troski o zbawienie małżonka. Jest zachętą do grzechu, lekceważeniem Boga i Jego praw, postępowaniem wbrew głosowi sumienia. Jest grzechem przeciwko Bogu i człowiekowi. Pociąga za sobą odwrócenie się od Kościoła.^{13, 14}

Odrzucenie mechanicznych, chemicznych i hormonalnych środków antykoncepcyjnych, a także metody *coitus interruptus* (stosunku przerywanego) jest zasadą normatywną dla życia płciowego. Katolicy są wezwani do uznawania nauki zawartej w encyklice *Humanae vitae* i tworzenia warunków do jej zachowania (FC 34). Odrzucenie antykoncepcji nie jest równoznaczne z brakiem uświadomienia i rezygnacją z odpowiedzialności prokreacyjnej. Planowanie rodziny winno dokonywać się w oparciu o metody rozpoznawania, a nie eliminowania płodności. O ile umiejętność życia w zgodzie z własną płodnością można uznać za wartość, o tyle walka z płodnością jest antywartością. Treści te wchodzą w zakres nauczania Kościoła, ponieważ mając na względzie zbawienie człowieka i współczesne warunki życia, interpretacja prawa naturalnego jest sprawą wielkiej wagi.¹⁵ Katolikom „nie wolno w dziedzinie regulacji poczęć wkraczać na drogi, które Urząd Nauczycielski Kościoła, wyjaśniając Prawo Boże, odrzuca.” (GS 51). Nierozdzielność jednoczącego i prokreacyjnego znaczenia aktu małżeńskiego może być zachowana jedynie poprzez metody naturalnej regulacji poczęć. „Albowiem stosunek małżeński z najgłębszej swej istoty, łącząc

---

¹² A. Laun. Trzydzieści lat po „*Humanae vitae*”. „*Ethos*” 1998 nr 43 s. 365-371.

¹³ U. Dudziak. Miłość, małżeństwo i co dalej. „Edycja św. Pawła” Częstochowa. 2001 s. 71 – 72.

¹⁴ U. Dudziak. Metody planowania rodziny a zdrowie kobiety. W: Problemy zdrowia psychicznego kobiet. Red. J. Meder Komitet Redakcyjno - Wydawniczy Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. Kraków 2003 s. 67 – 75.

¹⁵ J. Troska. Moralność życia płciowego, małżeńskiego i rodzinnego. Papiński Wydział Teologiczny. Poznań 1998 s. 70.

najściślejszą więzią męża i żonę, jednocześnie czyni ich zdolnymi do zrodzenia nowego życia, zgodnie z prawami zawartymi w samej naturze mężczyzny i kobiety” (HV 12). Moralną dopuszczalność stosowania naturalnego planowania rodziny ukazuje Encyklika *Humanae vitae* w numerze 16. „Jeżeli więc istnieją słuszne powody dla wprowadzenia przerw między kolejnymi urodzeniami dzieci, wynikające bądź z warunków fizycznych czy psychicznych małżonków, bądź z okoliczności zewnętrznych, Kościół naucza, że wolno wówczas małżonkom uwzględniać naturalną cykliczność właściwą funkcjom rozrodczym i podejmować stosunki małżeńskie tylko w okresach niepłodności, regulując w ten sposób ilość poczęć, bez łamania zasad moralnych” (HV 16). W wielu tekstach podkreślane też są różnice pomiędzy naturalną regulacją poczęć a antykoncepcją. „W pierwszym wypadku małżonkowie w sposób prawidłowy korzystają z pewnej właściwości danej im przez naturę. W drugim zaś, stawiają oni przeszkodę naturalnemu przebiegowi procesów związanych z przekazywaniem życia”.¹⁶ Umiejętność rezygnacji ze współżycia w okresach płodności (ilekroć ze słusznych powodów przekazywanie życia nie jest pożądane) oraz podejmowanie współżycia w okresach niepłodności dla wyrażania wzajemnej miłości i dochowania przyrzeczonej wierności określa encyklika *Humanae vitae* jako postępowanie dające świadectwo prawdzie i w pełni uczciwej miłości.¹⁷ A. Sarmiento podkreśla, że małżonkowie stosujący naturalną regulację poczęć „uznają Boga za Autora i Pana Życia” traktując własne rodzicielstwo jako „uczestnictwo w stwórczej mocy Boga (...) W poważnych i trudnych okolicznościach odkrywają, że wierność zamysłowi Bożemu domaga się od nich decyzji o nieprzekazywaniu życia”.¹⁸ Okoliczności te skłaniają ich do okresowej powściągliwości seksualnej wyrażającej się w zaniechaniu współżycia w fazie płodnej. Taka postawa charakteryzuje się odczytywaniem planu Bożego, podporządkowaniem się mu i poszanowaniem stworzonych przez Boga praw rządzących płodnością. Przy stosowaniu antykoncepcji małżonkowie nie odczytują prawa Bożego i nie podporządkowują się mu lecz stawiając się w miejsce Stwórcy manipulują ludzką płodnością. Czym innym bowiem jest własną płodność rozpoznać, a czym innym wyeliminować, zaburzyć, zniszczyć. „Kiedy małżonkowie – poprzez antykoncepcję – odbierają swej małżeńskiej płciowości potencjalną zdolność prokreacji, przypisują sobie władzę, która należy tylko do Boga: władzę ostatecznego decydowania o powołaniu do istnienia osoby ludzkiej. Przypisują sobie rolę, nie współpracowników stwórczej mocy Bożej, lecz ostatecznych depozytariuszy źródeł ludzkiego życia. Oceniana w takiej perspektywie

---

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ A. Sarmiento. *Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny*. Wydawnictwo „M” Kraków 2002 s. 376.

antykoncepcja musi być uznana obiektywnie jako niegodziwa tak dalece, że nigdy przy pomocy żadnej racji nie może być usprawiedliwiona. Myślenie lub głoszenie czegoś przeciwnego jest równoznaczne z twierdzeniem, że w ludzkim życiu mogą wystąpić takie sytuacje, które pozwalają na nieuznawanie Boga jako Boga.”¹⁹ Akt seksualny z zastosowaniem sztucznie redukującej płodność antykoncepcji przestaje być całkowitym osobistym darem małżonków (FC 32). Jest też związany z postawą przeciwną życiu wyrażającą się w działaniu (zastosowaniu określonych środków) motywowanym lękiem przed rodzicielstwem.²⁰ Przy wstrzemięźliwości okresowej „płodność aktu nie zachodzi z powodów fizjologicznych, niezależnych od woli małżonków. W antykoncepcji tymczasem chodzi o działanie – taki jest jego cel – które *rozmyślnie* pozbawione jest znaczenia prokreacyjnego, a tym samym akt małżeński zostaje naruszony *obiektywnie* w swym znaczeniu jednoczącym, jako wyraz miłości: w żaden sposób nie można tu mówić o oddaniu i afirmacji osoby w jej całokształcie poprzez seksualność. W przypadku wstrzemięźliwości okresowej małżonkowie nie pragną, aby z aktu wynikło poczęcie, ale dobro wcale nie jest uważane za zło. Z antykoncepcją nie jest tak samo: tutaj nie pragnie się poczęcia, bo postrzega się je jako zło: antykoncepcja jest aktem antyprokreacyjnym”.²¹

Zachowanie okresowej wstrzemięźliwości czyniące znaki miłości małżeńskiej zgodne z etycznym porządkiem wymaga ascezy. „Jednakże to opanowanie, w którym przejawia się czystość małżeńska, nie tylko nie przynosi szkody miłości małżeńskiej, lecz wyposaża ją w nowe ludzkie wartości” (HV 21).

Jej następstwem jest:

- wzbogacenie osobowości o wartości duchowe
- harmonia i pokój wewnętrzny
- pomoc w przezwyciężaniu różnych trudności
- szacunek i troska o współmałżonka
- wyzbycie się egoizmu
- wzmocnienie poczucia odpowiedzialności
- głębszy i skuteczniejszy wpływ wychowawczy na dzieci.²²

---

¹⁹ Jan Paweł II. Chrześcijańskie powołanie małżonków może wymagać także heroizmu – przemówienie do uczestników Seminarium „Odpowiedzialne rodzicielstwo” Castel Gandolfo 17 IX 1983 n. 1. W: Insegnamenti di Giovanni Paolo II. Libreria Editrice Vaticana VI. 2 (1983). s. 561 – 564. Tekst polski: „L’Osservatore Romano 1983 nr 9 s. 23-24.

²⁰ A. Sarmiento. 2002, s. 377.

²¹ A. Sarmiento. 2002 s. 378, por. Caffarra C. Etica general de la sexualidad. Barcelona 1997, 79 – 85.

²² Tamże.

Na zorganizowanym przez Papieską Radę ds. Rodziny Kongresie (9-11XII 1992) podkreślono, że zasadnicza różnica u osób stosujących zgodnie z zamysłem Bożym metody naturalnej regulacji poczęć a używających środki antykoncepcyjne zaznacza się w odmienności przyjmowanych postaw. W odpowiedzialnym planowaniu rodziny nie chodzi o pejoratywne i lękowe „zapobieganie niepożądaney ciąży” lecz o postawę odpowiedzialnego rodzicielstwa wyrażającą się w świadomości własnej płodności i odpowiedzialności za przekazywanie życia. W naturalnym planowaniu rodziny nie może być negatywnego nastawienia do dziecka i dzieciności. Każde dziecko, także to, którego poczęcie nastąpiło w sposób niezaplanowany powinno być przyjęte z miłością. W materiałach wyżej wymienionego Kongresu znajduje się także przestroga przed używaniem skutecznych i nieszkodliwych metod naturalnej regulacji poczęć w niemoralny, antykoncepcyjny sposób. Papieska Rada ds. Rodziny określa konkretne sytuacje życiowe, w których zastosowanie metod naturalnej regulacji poczęć służy realizacji odpowiedzialnego rodzicielstwa.²³ W sytuacji, gdy brak uzasadnionych powodów do okresowej lub trwałej rezygnacji z poczęcia dziecka ograniczenie współżycia małżeńskiego wyłącznie do faz niepłodności kobiety jest także przejawem mentalności antykoncepcyjnej.²⁴

Realizacja postawy odpowiedzialnego rodzicielstwa wymaga wewnętrznej dyscypliny i dojrzałości moralnej. Konieczne jest: docenienie okresowej powściągliwości seksualnej „jako cechy pozytywnej dla miłości małżeńskiej i dla dobra samego współżycia małżeńskiego”, docenienie „wyrzeczenia uzasadnionego motywami religijnymi”, a także przyjęcie argumentacji religijnej i troska o życie nadprzyrodzone.²⁵

Postawy młodzieży wobec zakazu antykoncepcji

Istotność postawy odpowiedzialnego rodzicielstwa skłaniającego do odrzucenia środków antykoncepcyjnych i wyboru metod rozpoznawania płodności skłoniła do przeprowadzenia badań empirycznych umożliwiających ocenę postaw młodzieży wobec tego zagadnienia. W okresie 11 lat przeprowadzono trzykrotne badania wśród 321 uczniów III klas licealnych. W roku 1992 ankiety wypełniło 128 osób, w 2000 – 98, a w 2003 – 95. Spośród

---

²³ *Metodi naturali per la regolazione della fertilita: l'artentativa autentica. Atti del Convegno organizzato dal Pontificio Consiglio per la Famiglia. Roma. 9-11 dicembre 1992 a cura di Alfonso López Trujillo e Elio Sgreccia, Milano 1994 s. 14-20.*

²⁴ A. Sarmiento. 2002, s. 376.

²⁵ Z. Gasidło. *Z zagadnień etyki małżeńskiej i rodzinnej.* Wydzał Duszpasterstwa Rodzin Kurii Metropolitalnej w Krakowie. „Czuwajmy” Kraków 1994 s. 191.

pięciu wymienionych w badaniu norm regulujących zachowania seksualne i prokreacyjne okazało się, że najniżej akceptowaną normą jest zakaz antykoncepcji. Jedynie 3-17% uczniów było bezwarunkowo skłonnych do jego zaaprobowania. Pozostali przedstawiali postawę relatywną uzależniając stosowanie antykoncepcji od rozmaitych okoliczności, lub całkowicie zgadzali się z używaniem określonych środków przeciwdziałających poczęciu dziecka. Odsetek uczniów akceptujących związany z istniejącą normą moralną zakaz stosowania antykoncepcji przedstawia Tabela 1.

Tabela 1. Akceptacja zakazu antykoncepcji wyrażona przez uczniów III klas licealnych w latach 1992, 2000 i 2003.

NORMA MORALNA i PROCENT OSÓB JĄ AKCEPTUJĄCYCH	1992	2000	2003
ZAKAZ ANTYKONCEPCJI	17%	3%	8%

W kolejnej tabeli zobrazowano statystyczną ocenę istotności różnic pomiędzy wyrażonym przez uczniów stanowiskiem wobec antykoncepcji na podstawie badań przeprowadzonych w latach 1992, 2000 i 2003.

Tabela 2. Statystyczna istotność różnic w akceptacji zakazu antykoncepcji wyrażonej przez licealistów z lat 1992, 2000 i 2003.

NORMA	1992 – 2000		1992 - 2003		2000 - 2003	
	z	X ²	z	X ²	z	X ²
ZAKAZ ANTYKONCEPCJI	3,355*	9,87* ¹⁾	1,897	3,60	-1,606	2,28 ¹⁾

* - różnice istotne na poziomie istotności $\alpha = 0,01$

¹⁾ - zastosowano poprawkę Yatesa

Z otrzymanych danych wynika, że akceptacja zasady moralnej w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego nakazującej odrzucenie antykoncepcji na rzecz zgodnego z normami moralnymi rozpoznawania płodności nieprowadzącego do ubezplodnienia aktu małżeńskiego jest wyjątkowo niska. Grupa uczniów akceptujących zakaz stosowania środków antykoncepcyjnych, stanowiąca w roku 1992 - 17% spośród wszystkich ankietowanych, w kolejnym badaniu przeprowadzonym po 8 latach ulega zmniejszeniu do 3%. Różnica ta jest istotna statystycznie. Następne badanie zrealizowane po 3 latach pozwala odnotować niewielki wzrost (do 8%), który jednak nie osiąga poziomu istotności statystycznej.

Podobne badania, zrealizowane przez P. Puacza w roku 2007 potwierdzają, że wzrost liczby akceptujących zakaz antykoncepcji nie okazał się trwałą tendencją, bowiem po 4 latach znowu grupa uczniów liceum skłaniająca się do akceptacji zakazu antykoncepcji sięgała jedynie 3% badanych.²⁶ Porównanie akceptacji zakazu stosowania antykoncepcji z wynikającymi z moralności małżeńsko rodzinnej zakazami: przedmałżeńskiej inicjacji seksualnej, zdrad małżeńskich, rozwodów i aborcji wynika, że młodzieży najtrudniej zgodzić się z odrzuceniem stosowania środków przeciwdziałających poczęciu. Może być to związane z ich szeroką promocją, dostępnością, lansowaniem przez środki społecznego przekazu poglądu, według którego stosowanie środków antykoncepcyjnych jest oznaką odpowiedzialności, wyrazem dojrzałości i nowoczesności, dodatkową ochroną przed chorobami przenoszonymi drogą płciową, wygodą. Motywacja postaw antykoncepcyjnych może być związana z niechęcią wobec prokreacji, z traktowaniem dziecka za życiową przeszkodę, dodatkowy koszt i obowiązek. Motywem stosowania środków antykoncepcyjnych może być dążenie do „bezpiecznego seksu” dostępnego w każdej chwili, podkreślenie swoich praw i wolności wyboru, demonstracja zachowań sprzecznych z chrześcijańską obyczajowością. Regulacja poczęć za pomocą mechanicznych, chemicznych, bądź hormonalnych środków może być powiązana z niewiedzą na temat następstw ich stosowania, a także z nieznanymi metodami rozpoznawania płodności lub przekonaniem o uciążliwości lub nieskuteczności naturalnego planowania rodziny. W przeciwieństwie do tego antykoncepcja bywa traktowana jako wyjątkowo skuteczna, łatwa i wygodna w stosowaniu, a ponadto umożliwiająca współżycie bez żadnych ograniczeń. Wpływ środków społecznego przekazu zamieszczających reklamy firm produkujących różne rodzaje antykoncepcji, wraz z brakiem oddziaływań wychowawczych zmierzających do kształtowania postawy odpowiedzialnego rodzicielstwa to kolejne czynniki mogące warunkować tak niekorzystne nastawienia młodzieży.

Wśród argumentów uzasadniających sprzeciw wobec zakazu stosowania środków antykoncepcyjnych znalazły się następujące grupy stwierdzeń :

1. Przyjemność i poczucie bezpieczeństwa:

- *Seks jest przyjemnością, żeby był bardziej przyjemny, musi być bezpieczny.*
- *Antykoncepcja = bezpieczny seks = swoboda wyboru.*
- *Po co dziewczyna ma „wpaść”?*
- *Każdy ma prawo zabezpieczyć się.*

---

²⁶ P. Puacz. Postawy młodzieży licealnej wobec wybranych norm współżycia małżeńskiego i rodzinnego. Ryki 2007 [mps. pracy licencjackiej Wyższa Szkoła Umiejętności Pedagogicznych i Zarządzania w Rykach].

2. Wolność wyboru:

- *Robimy to, co chcemy.*
- *Jestem wolny, będę robił to, na co mam ochotę, a seks jest przyjemnością.*
- *Nikt nie może kazać stosować antykoncepcji lub nie.*
- *Zakaz antykoncepcji ogranicza wolność kobiety*
- *Jest to indywidualny wybór każdego.*

3. Swoboda współżycia:

- *Jeżeli ktoś zaczyna współżyć w wieku -nastu lat raczej nie jest przygotowany na odpowiedzialność związaną z dzieckiem.*
- *Gdy małżonkowie często współżycją to wtedy antykoncepcja jest potrzebna.*

4. Zapobieganie nieplanowanym ciążom, chorobom i przeludnieniu:

- *Jeśli dwoje ludzi chce rozpocząć współżycie bez ryzyka niepożądanego ciąży to antykoncepcja jest dobrą metodą.*
- *Antykoncepcja zapobiega niechcianym ciążom i różnym chorobom.*
- *Przecież nie chcemy mieć tyle dzieci, co w Chinach.*
- *Niechciane dzieci mają trudne dzieciństwo.*
- *I tak za dużo jest rodzin wielodzietnych żyjących w nędzy.*

5. Zastępowane stereotypy:

- *Antykoncepcja to jedyny środek zabezpieczający przed niechcianą ciążą.*
- *Jeżeli chcemy, aby nie było aborcji, to dlaczego zabraniamy antykoncepcji*
- *Metody naturalne nie są pewne w 100%, a przecież nie chodzi o to, by każdy stosunek kończył się poczęciem.*

Znajomość normy moralnej określającej wymagania dotyczące odpowiedzialności prokreacyjnej i dowiedziona empirycznie jej powszechna dezakceptacja, wyrażająca się w odrzuceniu przez większość uczniów liceum zakazu antykoncepcji, wskazują na wymóg podjęcia określonych działań mających na celu poprawę sytuacji.

Wskazania dla nauczycieli naturalnego planowania rodziny

Wypowiedzi młodzieży sprzeciwiającej się normatywnemu zakazowi stosowania środków antykoncepcyjnych skłaniają do zaproponowania nauczycielom naturalnego planowania rodziny poszerzenia programu nauczania, bądź wyakcentowania w nim następujących zagadnień: personalistyczna wizja płciowości, wychowanie do miłości, wychowanie do odpowiedzialności seksualnej, wychowanie moralne w aspekcie czystości

przedmałżeńskiej i odpowiedzialnego rodzicielstwa, współżycie seksualne jako znak miłości małżeńskiej, skutki stosowania antykoncepcji, krytyka i przewyżnianie stereotypów dotyczących naturalnego planowania rodziny.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują na potrzebę podjęcia współpracy z szerszą grupą osób mogących wspierać wychowanie młodzieży do odpowiedzialności prokreacyjnej. Uzasadnione jest prowadzenie szkoleń w ramach doskonalenia zawodowego nauczycieli i katechetów, organizowanie kursów kwalifikacyjnych umożliwiających wychowawcom uzyskanie certyfikatu nauczyciela naturalnego planowania rodziny. Wskazane jest by przedmiot ten został wprowadzony do programu studiów nauczycielskich. Oferta szkoleń w tym zakresie mogłaby być przedstawiona w ramach szkolnych spotkań z rodzicami.

Orientacja w metodach rozpoznawania płodności powinna stać się udziałem studentów teologii i diakonów w Wyższych Seminariach Duchownych. Warto podjąć współpracę z ośrodkami diecezjalnymi i działania mające na celu homiletyczne wsparcie duszpasterzy odpowiedzialnych za parafialną formację wiernych.

Przedmiot ten powinien być włączony do programu studiów medycznych i dziennikarskich. Kształcenie w tej dziedzinie powinno się odbywać również podczas doskonalenia zawodowego pielęgniarek i położnych.

Společną potrzebą są liczne publikacje w postaci artykułów, broszur, książek, a także ulotek i plakatów promujących naturalne planowanie rodziny. Zalew promujących antykoncepcję tygodników dla młodzieży wymaga antidotum w postaci stworzenia odmiennego czasopisma dla nastolatków ukazującego w przystępny sposób prawdę o koleżeństwie, przyjaźni, miłości, czystości, skromności, wstydlivosti, moralności, odpowiedzialności, rozpoznawaniu płodności, małżeństwie, rodzinie. W piśmie tym wskazane byłyby porady i odpowiedzi na listy pisane przez lekarzy, psychologów, nauczycieli naturalnego planowania rodziny i duszpasterzy. Przydatne byłoby również dzielenie się świadectwem osób zaangażowanych w *Ruch Czystych Serc, Prawdziwa miłość czeka, Ochrona Niewinności* itp.

Istnieje konieczność docenienia roli i przeznaczenia znaczących nakładów finansowych na działalność Krajowego Zespołu Promocji Naturalnego Planowania Rodziny. Przydatne byłoby powołanie do istnienia wojewódzkich odpowiedników tego Zespołu oraz stworzenie wielu poradni naturalnego planowania rodziny. Niedosyt wiedzy wymaga podejmowania różnorodnych badań naukowych i dzielenia się ich wynikami.

Wspomniane wyżej kształcenie studentów studiów dziennikarskich mogłoby przyczynić się do zrozumienia potrzeby i podjęcia realizacji różnorodnych audycji radiowo-

telewizyjnych poświęconych odpowiedzialnemu rodzicielstwu opartemu na umiejętności rozpoznawania faz płodności w cyklu i dostosowywaniu zachowań seksualnych do zamierzeń prokreacyjnych. Przypomnienia wymagają zarówno wytyczne Światowej Organizacji Zdrowia²⁷, jak i wskazania Magisterium Ecclesiae²⁸.

„Chrześcijańskie powołanie małżonków - które, jak twierdził Jan Paweł II – może wymagać także heroizmu”²⁹ potrzebuje autentycznej i głęboko zinterioryzowanej prawdy oraz odpowiedzialnych zachowań, będących przejawem miłości małżeńskiej i rodzicielskiej.

Bibliografia:

I. Źródła teologiczne.

- Jan Paweł II. Chrześcijańskie powołanie małżonków może wymagać także heroizmu – przemówienie do uczestników Seminarium „Odpowiedzialne rodzicielstwo” Castel Gandolfo 17 IX 1983 n. 1. W: Insegnamenti di Giovanni Paolo II. Libreria Editrice Vaticana VI. 2 (1983). s. 561 – 564. Tekst polski: „L’Osservatore Romano 1983 nr 9 s. 23-24.
- Jan Paweł II. *Evangelium vitae* o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego 25 III 1995. Libreria Editrice Vaticana 1995.
- Jan Paweł II. *Familiaris consortio* o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym. 22XI 1981. AAS 74 (1982). s. 81 – 192; tekst polski: Drukarnia Watykańska „Polyglotta” 1981.
- Jan Paweł II. *Veritatis splendor* o niektórych podstawowych problemach nauczania moralnego Kościoła, 6 VIII 1993, AAS 85 (1993). s. 1133 – 1228; tekst polski: Drukarnia Watykańska „Polyglotta” 1993.
- Paweł VI. *Humanae vitae* o zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego, 25 VII 1968, AAS 60 (1968) s. 257-299, tekst polski „Notificationes e Curia Principalis Metropolitae cracoviensis ad Universum Venerabilem Clerum tam Saecularem quam Regularem” Kraków 1969 nr 1-4 s. 71 – 104.

---

²⁷ Zalecenia Światowej Organizacji Zdrowia dotyczące naturalnego planowania rodziny. Tytuł oryginału Family Planning and Population Division of Family Health. WHO/MCH/FPP/93.2 (Tłum) M. Kinle. W: Płodność i planowanie rodziny. Kompendium dla pracowników służby zdrowia oraz instruktorów poradnictwa rodzinnego. (Red.) Z. Szymański. Szczecin Wydawnictwo Pomorskiej Akademii Medycznej. 2004 s. 132-134.

²⁸ Pius XI. *Casti conubii* o małżeństwie chrześcijańskim 31 XII 1930; Paweł VI. *Humanae vitae* o zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego, 25 VII 1968; Jan Paweł II. *Familiaris consortio* o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym. 22XI 1981; Jan Paweł II. *Evangelium vitae* o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego 25 III 1995; Kongregacja ds. Nauki Wiary. Instrukcja o szacunku dla rodzącego się życia ludzkiego i godności jego przekazywania *Donum vitae*. Odpowiedź na niektóre aktualne zagadnienia. 22 II 1987; *Metodi naturali per la regolazione della fertilita: l’artentativa autentica*. Atti del Convegno organizzato dal Pontificio Consiglio per la Famiglia. Roma. 9-11 dicembre 1992 a cura di Alfonso López Trujillo e Elio Sgreccia, Milano 1994 s. 14-20.

²⁹ Jan Paweł II. Chrześcijańskie powołanie małżonków może wymagać także heroizmu – przemówienie do uczestników Seminarium „Odpowiedzialne rodzicielstwo” Castel Gandolfo 17 IX 1983 n. 1. W: Insegnamenti di Giovanni Paolo II. Libreria Editrice Vaticana VI. 2 (1983). s. 561 – 564. Tekst polski: „L’Osservatore Romano 1983 nr 9 s. 23-24.

Pius XI. *Casti conubii* o małżeństwie chrześcijańskim 31 XII 1930 AAS 22 (1930) s. 541 – 565; tłum. z j. łac. Ks. Bp. S. Okoniewski. Kraków

Kongregacja ds. Nauki Wiary. Instrukcja o szacunku dla rodzącego się życia ludzkiego i godności jego przekazywania *Donum vitae*. Odpowiedź na niektóre aktualne zagadnienia. 22 II 1987. AAS 80 (1988) s. 70-102; „L'Osservatore Romano”, Citta del Vaticano – wydanie polskie – 1987.

Metodi naturali per la regolazione della fertilita: l'artentativa autentica. Atti del Convegno organizzato dal Pontificio Consiglio per la Famiglia. Roma. 9-11 dicembre 1992 a cura di Alfonso López Trujillo e Elio Sgrechia, Milano 1994 s. 14-20.

Obrzędy sakramentu małżeństwa. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Katowice 2006 s. 29.

1931; oraz ks. S. Bełch. Londyn 1962.

II. Literatura przedmiotu.

Dudziak U. Metody planowania rodziny a zdrowie kobiety. W: Problemy zdrowia psychicznego kobiet. Red. J. Meder Komitet Redakcyjno - Wydawniczy Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. Kraków 2003 s. 67 – 75.

Dudziak U. Miłość, małżeństwo i co dalej. „Edycja św. Pawła” Częstochowa. 2001 s. 71 – 72.

Gasidło Wł. Z zagadnień etyki małżeńskiej i rodzinnej. Wydział Duszpasterstwa Rodzin Kurii Metropolitalnej w Krakowie. „Czuwajmy” Kraków 1994 s. 191.

Krajewski K. Antykoncepcja – dlaczego nie? W: Bezdroża antykoncepcji Red. A. Katolo. „Gaudium”. Lublin 2001. K. Krajewski. Antykoncepcja – dlaczego nie? W: Bezdroża antykoncepcji Red. A. Katolo. „Gaudium”. Lublin 2001 s. 27-30.

Laun A. Trzydzieści lat po „Humanae vitae”. „Ethos” 1998 nr 43 s. 365-371.

Puacz P. Postawy młodzieży licealnej wobec wybranych norm współżycia małżeńskiego i rodzinnego. Ryki 2007 [mps. pracy licencjackiej Wyższa Szkoła Umiejętności Pedagogicznych i Zarządzania w Rykach].

Sarmiento A. Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny. Wydawnictwo „M” Kraków 2002 s. 376.

Troska J. Moralność życia płciowego, małżeńskiego i rodzinnego. Papieski Wydział Teologiczny. Poznań 1998 s. 70.

Zalecenia Światowej Organizacji Zdrowia dotyczące naturalnego planowania rodziny. Tytuł oryginału Family Planning and Population Division of Family Health. WHO/MCH/FPP/93.2 (Tłum) M. Kinle. W: Płodność i planowanie rodziny. Kompendium dla pracowników służby zdrowia oraz instruktorów poradnictwa rodzinnego. (Red.) Z. Szymański. Szczecin Wydawnictwo Pomorskiej Akademii Medycznej. 2004 s. 132-134.

Streszczenie:

Odpowiedzialne rodzicielstwo jest postawą istotną dla wszystkich ludzi bez względu na wyznawany światopogląd. Postawa ta, oparta na znajomości i praktycznym stosowaniu metod rozpoznawania płodności warunkuje zdrowie przyszłych pokoleń, sprzyja udanym więzom małżeńskim, służy profilaktyce zdrowotnej kobiety. Nieodzowne dla realizacji odpowiedzialnego rodzicielstwa naturalne planowanie rodziny jest również uzasadnione

względnymi moralnymi, w związku z czym stanowi zobowiązanie moralne dla osób wierzących. Zasady moralne w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego przedstawione zostały w wielu dokumentach Kościoła. Należy podkreślić, że treści encyklik i zawarte w nich zalecenia normatywne, obowiązują wszystkich katolików. Informacja ta powinna mieć szczególnie znaczenie w naszym kraju zamieszkiwanym przez większość osób tego wyznania. Wydaje się jednak, że wielu chrześcijan bądź nie zna tychże zasad, bądź nie poddało ich interioryzacji, bądź odrzuciło je w sferze praktycznej realizacji. Warto to sprawdzić pytając samego siebie, a także osoby z bliższego i dalszego otoczenia o znajomość szczególnie dotyczącej tego zagadnienia encykliki Pawła VI *Humanae vitae*. Z badań przeprowadzonych wśród uczniów III klas licealnych w latach 1992, 2000, 2003 i 2007 wynika, że odpowiedzialne rodzicielstwo ściśle powiązane z zakazem stosowania środków antykoncepcyjnych jest najmniej akceptowanym wskazaniem moralnym.

Tabela 3. Akceptacja zakazu antykoncepcji wyrażona przez uczniów III klas licealnych w latach 1992, 2000 i 2003, 2007.

NORMA MORALNA i PROCENT OSÓB JĄ AKCEPTUJĄCYCH	1992	2000	2003	2007
ZAKAZ ANTYKONCEPCJI	17%	3%	8%	3%

W tej sytuacji konieczne jest zintensyfikowanie dotychczasowych działań nauczycieli naturalnego planowania rodziny i podejmowanie współpracy z wieloma ośrodkami i instytucjami prowadzące do poprawy niekorzystnych postaw społecznych.

Słowa kluczowe:

naturalne planowanie rodziny, antykoncepcja, normy moralne, odpowiedzialne rodzicielstwo, uczniowie liceum.